

Onderwerp: Evaluatie en vervolg Middelbare School Diemen
Datum: 15 oktober 2019
Portefeuillehouder: J.D.W. Klaasse

Inleiding

In juni 2019 bent u geïnformeerd over de stand van zaken rond de eventuele komst van voortgezet onderwijs in Diemen. Zoals bekend had de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) zich bereid verklaard om samen met de gemeente Diemen de oprichting van een nevenvestiging te onderzoeken en – indien positief – de planvoorbereiding gezamenlijk ter hand te nemen. Met ingang van schooljaar 2019-2020 zou de OSDiemen van start gaan. Het aantal leerlingen met havo- en/of vwo-advies bleef echter helaas ruimschoots achter bij de gestelde norm. Hierdoor is besloten dit schooljaar niet met de vo-school in Diemen van start te gaan.

Om te onderzoeken welke voorwaarden nodig zijn, zodat op termijn wel een rendabele school kan worden gestart, is in overleg met de OSB besloten opdracht te verlenen voor het uitvoeren van een onafhankelijk onderzoek naar de keuze van ouders en leerlingen uit groep 8 voor het vervolgonderwijs. In dit kader is ook onderzoek gedaan naar de achterliggende redenen voor terughoudendheid van havo-vwo-leerlingen om zich in te schrijven voor OSDiemen. Dit onderzoek is uitgevoerd door het Kohnstamm Instituut. Met de uitkomst van dit onderzoek vindt opnieuw een oriëntatie plaats ten aanzien van het concept en de samenwerkingsrelaties.

Graag wisselen wij, mede op basis van de uitkomsten van het onderzoek door het Instituut Kohnstamm, met u van gedachten over het vervolgtraject “Middelbare School Diemen”.

Voorgeschiedenis

In Diemen bestaat al geruime tijd de wens om over een school voor middelbaar onderwijs binnen de gemeentegrenzen te beschikken. In 2007 zijn daarvoor al verkennende onderzoeken op het vlak van toelatingsvoorwaarden, leerlingenstromen, financiën en juridische vormgeving uitgevoerd. Toen bleek het benodigde aantal leerlingen voorsnog onvoldoende voor een levensvatbare VO-school. Ook bleek het draagvlak bij de omringende VO-scholen tot samenwerking onvoldoende.

Anno 2017 bleek de situatie ingrijpend veranderd. De sterke groei van Diemen - van 20.000 naar 35.000 (in 2030) – leidt tot een sterke groei van de leeftijdsgroep 12 – 18 jaar. Daarnaast is er politiek-bestuurlijk meer steun voor een middelbare school vanwege het verwachte positieve effect voor de sociale samenhang binnen de gemeente Diemen. Tevens is de wetgeving veranderd, waardoor het voor bestaande scholen eenvoudiger is om een nevenvestiging op te richten.

Na diverse gesprekken (ZAAM Scholengemeenschap, Gooise Scholenfederatie, Agora Amsterdam en Open Schoolgemeenschap Bijlmer) heeft de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB) zich bereid verklaard om samen met de gemeente Diemen de oprichting van een nevenvestiging te onderzoeken en – indien positief – de planvoorbereidingen gezamenlijk ter hand te nemen. Hierover zijn afspraken gemaakt, die zijn vastgelegd in een intentieverklaring (d.d. 6 maart 2018).

Op basis van het gemeenteraadsbesluit van 22 februari 2018 zijn de voorbereidingen gestart voor de vestiging van een nieuwe middelbare school in Diemen, de Open Schoolgemeenschap Diemen (OSDiemen). Het streven was om de OSDiemen (een school voor vmbo/t-havo-vwo) met ingang van schooljaar 2019-2020 van start te laten gaan. Vanuit de basisscholen is in gesprekken met OSB aangedrongen om ook vmbo-basis en kader in de middelbare school aan te gaan bieden. De OSB heeft aangegeven het aanbod van de school zo breed mogelijk te willen maken, gelijk aan het aanbod

van de OSB, zodat dit ook aansluit op de onderwijsfilosofie zoals die door de OSB wordt nagestreefd. Om die reden is het concept, gelijk aan het aanbod van de OSB in Zuidoost (van beroepsgericht vmbo t/m vwo), in de markt gezet.

Nadat de onderwijsinhoudelijke contouren van de nieuwe school waren vastgesteld, is na de zomer 2018 door OSB vooral gewerkt aan de publiciteit en werving. De wervingsinspanning bestond onder andere uit: bezoeken aan alle directies van de basisscholen in Diemen en Duivendrecht; workshops voor alle leerlingen uit groep 8 met eindpresentatie; inrichting van een website; verspreiden van flyers, brochures aan alle ouders en affiches op scholen en andere plekken in Diemen en Duivendrecht en publicaties in DiemerNieuws en Parool. Daarnaast is er op zaterdag 19 januari 2019 een succesvolle open dag georganiseerd. Hier zijn veel bezoekers op afgekomen (300-400 mensen). Ook is er voor kinderen en hun ouders met havo/vwo-advies nog een extra open avond georganiseerd.

Om de school in de toekomst op een verantwoorde wijze te kunnen exploiteren, is besloten alleen door te gaan bij minimaal 75 inschrijvingen van leerlingen, waarvan 50% havo/vwo-advies heeft. De verdeling had zowel te maken met de kwaliteit van het onderwijs in de brugklassen als ook met de mogelijkheden voor het inrichten van de bovenbouw. Er hebben zich uiteindelijk 80 leerlingen ingeschreven: 20 havo/vwo, 26 vmbo t en 34 vmbo b/k. Het aantal leerlingen met havo- en/of vwo-advies bleef ruimschoots achter bij de gestelde norm. Op basis hiervan is besloten in het schooljaar 2019-2020 niet met de VO-school in Diemen van start te gaan.

Uitkomst onderzoek Kohnstamm Instituut

Het (te) geringe aantal aanmeldingen van leerlingen met havo/vwo-advies was niet voorzien. Zowel de gemeente, als de po-schoolbesturen en directies, als leerkrachten en ouders waren – zo bleek uit het eerder verkennend onderzoek naar de behoeften van ouders en leerlingen in 2016 uitgevoerd door de Dienst Onderzoek en Statistiek Amsterdam – positief over de komst van een middelbare school en onderschreven het belang van een scholengemeenschap met een breed aanbod. Uiteindelijk hebben echter veel ouders en leerlingen met een havo/vwo-advies toch anders gekozen. Om meer zicht te krijgen in de achterliggende redenen voor de terughoudendheid van havo-vwo-leerlingen en/of hun ouders is er in het voorjaar van 2019 een informele kwalitatieve informatieronde geweest (door gemeente in samenspraak met OSB). Aspecten die daarbij naar voren kwamen waren: twijfels over een heterogene brugklas (vmbo t/m vwo-leerlingen), de locatie en de tijdelijke huisvesting van de school, de aantrekkelijkheid van een school in Amsterdam en de brede keuze aan scholen in de omgeving.

Naast een kwalitatief onderzoek is er door het Kohnstamm Instituut een onafhankelijk onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in de motieven die een doorslaggevende rol hebben gespeeld bij de keuze van leerlingen uit groep 8 en hun ouders. Inzicht in die motieven kan bijdragen aan verdere gedachtevorming over een nieuw op te richten middelbare school in Diemen (bijgevoegd).

In dit onderzoek stonden drie onderzoeksvragen centraal:

1. Wat zijn de achterliggende redenen geweest voor de gemaakte keuze voor een middelbare school voor de groep (ouders van) leerlingen uit groep 8 in het schooljaar 2018-2019?
2. Wat zijn de wensen en behoeften van ouders en leerlingen in Diemen inzake een middelbare school?
3. Welke onderwijsconcept(en) sluiten aan op de wensen van ouders en leerlingen? Welke onderwijsconcepten zouden op termijn de kans van slagen voor een middelbare school in Diemen vergroten?

Geconcludeerd kan worden dat de wensen en behoeften van ouders en leerlingen met een schooladvies op vmbo-niveau op enkele aspecten verschillen van die van ouders en leerlingen met een schooladvies op havo/vwo-niveau. De belangrijkste aspecten betreffen de heterogene (brede) brugklas en de brede scholengemeenschap in het algemeen. Deze kenmerken worden door de vmbo-leerlingen en hun ouders als wenselijk gezien, en door een vrij groot deel van de ouders en leerlingen op havo- en vwo-niveau juist als niet-wenselijk.

Argumenten om niet voor de OSDiemen te kiezen zijn naast de weerstand tegen een heterogene brugklas ook het tijdelijke, fysiek onaantrekkelijke, oude schoolgebouw en de onduidelijkheid over de locatie van de beoogde nieuwbouw. Ouders konden zich nog geen goed beeld vormen van de OSDiemen

Verder vinden de ouders en leerlingen op vmbo-niveau kleinschaligheid een belangrijk motief in hun schoolkeuze. Tot slot is het ontbreken van een specifiek aanbod, zoals bijvoorbeeld tweetalig onderwijs, een Technasium, een sport- of muziekklas voor de ouders van leerlingen met een havo/vwo-advies een significant belangrijker reden geweest om *niet* te kiezen voor OSDiemen, dan voor de ouders van leerlingen met een vmbo- of vmbo/havo-advies.

Er zijn factoren die de keuze van ouders positief kunnen doen uitvallen en die in de voorbereiding en voorlichting over een nieuw te starten school goed kunnen worden meegenomen. De respondenten geven aan dat de volgende punten hoog op hun wensenlijstje staan:

- goede leerlingzorg (voor ruim 90% van de respondenten belangrijk of heel belangrijk)
- veiligheid in en rond de school (ruim 90%)
- extra aanbod dat past bij mijn kind (bijna 64%)
- kans om geplaatst te worden (60%).

Een nieuwe school heeft echter niet alle motieven die een rol kunnen spelen in de schoolkeuze in eigen hand: een reputatie, een Inspectieoordeel, de sfeer zijn nog niet zichtbaar op het moment dat een school van start gaat. Deze onzekere factoren hebben er ook toe geleid dat er door ouders en leerlingen geen keuze is gemaakt voor inschrijving op OSDiemen.

Vervolgstappen

Hoe nu verder? Met de uitkomst van dit onderzoek lijkt een logisch vervolg om opnieuw met betrokkenen van gedachten te wisselen over het concept van een middelbare school en de samenwerkingsrelaties. In deze gedachtewisseling zullen ook de ontwikkelingen binnen de gemeente Diemen moeten worden meegenomen.

- Voorgesteld wordt dan ook de komende periode nader onderzoek uit te voeren naar een concept voor een middelbare school dat goed aansluit bij de wensen en behoeften van leerlingen uit Diemen (en Duivendrecht). Het onderzoek van het Kohnstamm Instituut wijst uit dat er een aantal grote verschillen zijn in keuzemotieven van ouders en leerlingen met een schooladvies op vmbo-niveau en van die van ouders en leerlingen met een schooladvies op havo/vwo-niveau. Het realiseren van een vmbo-school lijkt geen logisch vervolg; in de regio is al een overaanbod van vmbo-scholen. Welk concept en welke voorwaarden zijn dan wel nodig, zodat op termijn een rendabele school kan worden gestart? Een mogelijkheid om de haalbaarheid te vergroten is onder andere een zgn. 'dakpanconstructie'¹ op te nemen in het concept. Een andere mogelijkheid die verder uitgewerkt kan worden is een zgn. 10-14 school ('onderbouw') voor kinderen van 10 tot 14 jaar. Ook hier wordt de definitieve keuze voor het niveau uitgesteld en krijgen leerlingen meer tijd te ontdekken wat ze willen wat bij hen past.

Afhankelijk van deze uitkomst zal ook bekeken moeten worden met welke partner de gemeente dan dit gewenste concept kan gaan realiseren. In hoeverre is het schoolbestuur van de OSB bereid om het onderwijsprofiel aan te passen? Welk profiel moet dat dan worden? Sluit dit profiel dan nog aan bij de wensen van de OSB en zijn zij dan nog geïnteresseerd in een samenwerkingsverband met Diemen? Het schoolbestuur bepaalt immers het onderwijsaanbod; de gemeente kan haar wensen aangeven maar heeft hierover geen zeggenschap. OSB heeft aangegeven de uitkomsten van het onderzoek van het instituut Kohnstamm intern te bespreken en zich de komende periode te beraden over welk (vernieuwings)concept het meest passend is bij hun onderwijsconcept.

Mogelijke uitkomst

Uitkomst van bovenstaand onderzoek kan zijn dat de OSB binnen afzienbare tijd (3 of 4 jaar) met een gewijzigd onderwijsconcept in een nevenvestiging in Diemen van start gaat.

¹ (dakpanklassen zijn twee niveaus in één klas. De leerling heeft dan de mogelijkheid te onderzoeken welk niveau het beste past. Het voordeel is dat je leerlingen nog steeds de ruimte geeft om te onderzoeken wat het beste past en je stelt hiermee de selectie uit. Terwijl je ook niet te grote niveaoverschillen in de klas hebt en ouders van leerlingen met wvo-advies het gevoel geeft meer met 'eigen' niveau les te krijgen)

- Belangrijk aandachtspunt in deze is dat als de OSB geen interesse meer heeft in het realiseren van een nevenvestiging in Diemen, er op dit moment geen alternatief voorhanden is. Uit gesprekken met ZAAM (o.a. Pieter Nieuwland), GSF (o.a. Vechtstede) en Scholen voor Persoonlijk Onderwijs Amsterdam (SvPO) blijkt dat geen van deze organisaties op dit moment directe interesse heeft in het realiseren van een nieuwe vestiging. Als de gemeente een school voor middelbaar onderwijs in Diemen wil realiseren dan is de kans van slagen voor een belangrijk deel afhankelijk van de medewerking van de andere middelbare scholen in de omgeving. Immers op basis van de huidige wet- en regelgeving is het stichten van een zelfstandige school in Diemen niet mogelijk² omdat er binnen een straal van 10 km voldoende aanbod aanwezig is. Voor het realiseren van een (permanente) nevenvestiging is overeenstemming in het RPO noodzakelijk. Inmiddels is de regio van het RPO Amsterdam uitgebreid met de gemeente Diemen en is wens voor het realiseren van een nevenvestiging van de OSB in Diemen in de RPO Amsterdam-Diemen 2020-2025 opgenomen (bijgevoegd). Tot 2025 is de realisatie van een nevenvestiging van de OSB in Diemen mogelijk.

Andere aspecten die mogelijk een belangrijke rol kunnen spelen bij de haalbaarheid van een middelbare school in Diemen zijn het wel of niet buiten het matching systeem houden van de nieuwe school en de locatie van de school. Deze aspecten dienen eveneens nader onderzocht te worden.

Mogelijke uitkomst

Als de OSB aangeeft dat zij niet meer geïnteresseerd is om een nevenvestiging in Diemen te starten zal er verkend worden of er andere geïnteresseerden partners zijn. Op basis van de huidige wet- en regelgeving het stichten van een zelfstandige school in Diemen niet mogelijk is.

- Daarnaast spelen er op dit moment diverse ontwikkelingen binnen de gemeente Diemen die van invloed (kunnen) zijn op de realisatie van een middelbare school. Het gaat hierbij onder meer om de volgende aspecten die een rol spelen bij de toekomstige besluitvorming over een middelbare school in Diemen.

A) Leerling prognoses

De sterke toename van het inwonersaantal van de gemeente Diemen vertaalt zich in de leerling prognoses. Deze stijgen fors de komende jaren waardoor er een grote druk op het basisonderwijs en de kinderopvang ontstaat. Nader onderzoek van deze leerling prognoses moet uitwijzen welke oplossingsrichting nodig is. Dit kan betekenen dat er de komende jaren prioriteit gegeven zal moeten worden aan uitbreiding/(ver-)nieuwbouw van accommodaties voor het basisonderwijs. Ook kan dit van invloed zijn op de mogelijkheden voor tijdelijke huisvesting van de middelbare school, omdat de hiervoor gereserveerde locatie (het Atelier) toch voor het basisonderwijs in stand moet blijven. Er is inmiddels opdracht gegeven om te komen tot een actualisatie van 'de strategische visie onderwijshuisvesting' waarbij inzicht zal moeten worden gegeven in de ontwikkeling van de behoefte aan schoolaccommodaties voor het primair onderwijs. Het streven is om de uitkomsten begin 2020 met de raad te delen.

B) Financiën gemeente Diemen

Mede in het verlengde van het vorige aandachtspunt kan het één en ander leiden tot een nadere beschouwing van de financiële mogelijkheden van de gemeente om op termijn ook een voorziening voor middelbaar onderwijs te financieren.

C) Ontwikkelingen in Diemen Zuid

Op termijn zal de ontwikkeling van het gebied rond het sportcentrum, waar de middelbare school was voorzien, aan een nadere beschouwing worden onderworpen. Mogelijk zal moeten worden gezien of de middelbare schoolontwikkeling in dit gebied meer integraal, in het kader

² Sinds 1 augustus 2008 is in de Wet op het Voortgezet Onderwijs het Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO) opgenomen. In artikel 72 wordt deze regionale samenwerking tussen scholen voor het Voortgezet Onderwijs geregeld. De regionale samenwerking heeft als belangrijkste doelstelling dat schoolbesturen gezamenlijk een goede afstemming tussen de vraag en het aanbod kunnen regelen in termen van de benodigde onderwijsvoorzieningen, zonder dat voor elke afzonderlijke aanvraag goedkeuring van de minister nodig is. Het openen van een nevenvestiging van een bestaande school in één van de aangrenzende RPO-gebieden (Amsterdam, Weesp of Amstelveen) behoort tot de mogelijkheden.

van de gebiedsontwikkeling, een plaats zou moeten krijgen.

De Gooise Scholen Federatie (Vechtstede) heeft te kennen gegeven dat zij voorlopig geen stop op leerlingen uit Diemen gaat instellen. Dit biedt ook enige ruimte in het tijdspad om de hierboven beschreven aspecten nader te onderzoeken en het besluit om wel of niet tot een middelbare school in Diemen te komen pas te nemen nadat over de hiervoor beschreven aspecten duidelijkheid bestaat. Gelet op bovenstaande is de start van een middelbare school in Diemen in schooljaar 2020-2021 niet reëel. Afhankelijk van de uitkomst van de diverse onderzoeken en planvorming kan een meer weloverwogen besluit genomen worden. Derhalve zal het komende jaar nader onderzocht worden of een middelbare school in Diemen wel of niet haalbaar is en op welke termijn.

Eerder is voorgesteld de beoogde locatie voor de middelbare school, de locatie naast het sportcentrum wethouder F. B. Duran, voor een periode van minimaal twee jaar te reserveren als ontwikkellocatie voor een eventueel te vestigen middelbare school. Nader onderzoek zal uitwijzen of een periode van 2 of 3 jaar voldoende is om tot een weloverwogen besluit te komen. Wellicht wijst nader onderzoek uit dat realisatie van een middelbare school langer vooruit moet worden geschoven.

De raad zal over de stand van zaken periodiek geïnformeerd worden.